

Messier Klub

A január-februári időszakban született 25 megfigyelés nyolcvanöt százaléka nem-vizuális technikával készült, a CCD előretörése pedig immár föltartóztathatatlan. Kiss László és a szegedi hallgatók (Gáspár és Váradai) együtt dolgoztak, a hat elkészült képet Csák Balázs dolgozta föl.

Az észlelések harmada az M74-ről és szupernóvájáról készült, így jelen földolgozásunkban ezzel a galaxissal foglalkozunk, archív vizuális észlelésekkel kiegészítve a friss anyagot. A földolgozás most inkább a megfigyelések bemutatására koncentrált, hiszen szerencsére most is és régebben is sokan keresték föl az M74-et. A hipernóvával kapcsolatban cikk található a Változócsillagok rovatban, így elegendőnek látszik az M74 rövid bemutatása.

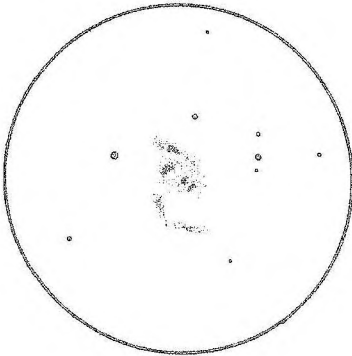
Az M74 Sc típusú, közeli galaxis, de Vaucouleurs jelölésével SA(s)c, lévén c típusú spirál, melynek sem küllője (A), sem külső, sem belső gyűrűi (s) nincsenek. Közelsége ellenére alig találunk róla szakirodalmat, akár történeti, akár csillagászati szempontból szeretnénk a részletekben elmerülni. A SEDS Messier-oldalairól (<http://www.seds.org/messier>) is csak annyi derül ki, hogy e galaxis tőlünk kb. 10 Mpc távolságban fekszik, s körülötte kisebb galaxiscsoport szerveződött az NGC 660 pekuliáris SBa, UGC 891 pekuliáris Sbm, UGC 1176, UGC 1195, és UGCA 20 irreguláris galaxisokból. Csillagásztörténeti vonatkozásairól annyit tudunk meg, hogy Méchain fedezte föl 1780-ban, később Argelander tévesen csillagnak azonosította az M74 magját, és BD +15°283 néven katalogizálta. Érdekes folytatása a félreértéseknek, hogy e galaxist 1861-ben John Herschel halvány gömbhalmazként ismerteti, és részlegesen bontott-nak jelöli meg. Az említett weboldal ajánlja továbbá a közeli η Psc megfigyelését, bár a 3 és 11 magnitúdós komponensek 1,0 ívmásodperc szeparációval borzasztóan nehéz célpontnak tűnnek.

A szakirodalmat az M74 után kutatva egy-két semmitmondó felületi fotometrián kívül nem találunk adatot. Az amatőrcsillagászok jelzései a spirálkarok láthatóságát tekintve szélsőségesen ellentmondóak: egyesek szerint azokat lehetetlen vizuálisan megfigyelni, s egy népes tábor az egyik legkönnyebben spirálgalaxisnak látszó objektumot tiszteli benne. Lássuk most a magyar észleléseket!

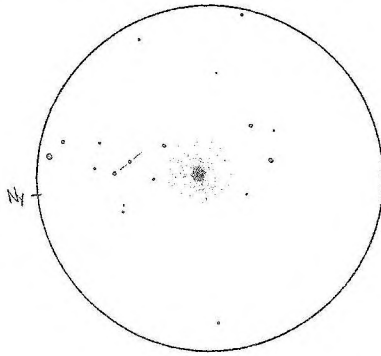
Észlelő	Műszer	Észl.
Berkó Balázs (Ludányhalászi)	35,5 T	1 CCD
Berkó Ernő (Ludányhalászi)	35,5 T	3 CCD
Dán András (Etyek)	10,0 L	1 CCD
Éder Iván (Budapest)	15,2 T	3 f
Gáspár András (Szeged)	60,0 S	2 CCD
Kárpáti Ádám (Törökbálint)	10,0 T	1
Kereszty Zsolt (Győr)	25,4 SC	3 CCD
Kiss László (Szeged)	60,0 S	2 CCD
Scutum Obsz. (Hegyhátsál)	14,0 T	1 CCD
Szaniszló Erika (Szeged)	40,0 C	1 CCD
Tordai Tamás (Budapest)	15,2 T	2 CCD
Tóth Zoltán (Fertőszentmiklós)	27,0 T	3
Váradai Mihály (Szeged)	60,0 S	2 CCD

M74 GX Psc

11 T, 32x: Diffúz, viszonylag nagy, közepes láthatóságú ovális folt. Csillagszerű mag nincs. Felülete homogén. 54x: Halványabb, mintha kerek lenne. (Hevesi Zoltán, 1992)

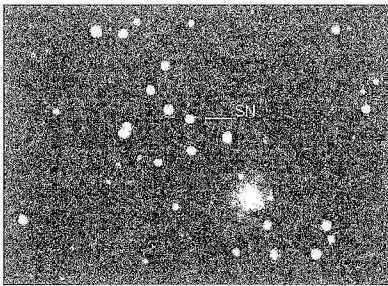

Az M74 1995-ben
20 T, 120x, LM= 17' (Szabó Gy.)

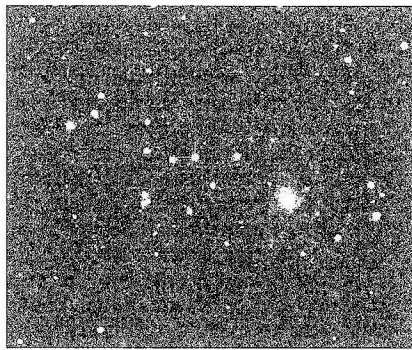

Az M74 a szupernóvával, 2002.
febr. 1-jén (27 T, Tóth Z.)

12 T, 40x: EL-sal is csak nehezen érzékelhető, 2:1 arányban megnyúlt galaxis. Közepes mérete 6–8 ívperc lehet. Magrésze gyenge fényű, inkább csillagszerű. Az ezt övező periféria a látáshatáron van. (Hamvai Antal, 1993)

14 T, CCD, szűrő nélkül, 7x60 s
Scutum Observatórium

20 T, CCD, V szűrő, 2x60 s
Kereszty Zsolt

20 T, 115x: 8 ívperc körüli, kerek, alig érzékelhető perifériájú GX, gyenge magrészszel és gyenge halóval. Több részlet hosszabb szemlélés után sem érezhető. (Hamvai Antal, 1994)

20 T, 120x: Halvány galaxis, meglepően könnyű spirálkarokkal. Magja halvány és

csillagszerű, magvidéke kompakt. A karok hosszabb szemlélésre tűnnek elő, mint egybefüggőnek tetsző töredékek. A rajzon szereplő foltok jól azonosíthatóak, a galaxis ködlése közöttük épp csak sejtethető. (Szabó M. Gyula, 1995)

27 T, 120x: Alig 1 fokra van az η Pisciumtól. 4–5 ívperces kerek folt, 10 magnitúdós, fényes, intenzív, kis maggal és nagy, halvány udvarral (halo). A gyengébb égen pár spirálkar-töredék látszik csak, gyengébb csomóként. Jó égen láttam már a teljes szerkezetet is. Az SN 2002ap a ködfelületen kívül helyezkedik el, fényes, 13,4 magnitúdós (február 1-jén). (Tóth Zoltán, 2002)

SZABÓ M. GYULA

NAPÓRÁK KÉT ORSZÁG HATÁRÁN

II. Osztrák-Magyar (III. Nemzetközi) Napórák Találkozó Kőszeg, 2002. szeptember 27–29.

A Magyar Csillagászati Egyesület, a Gothard Amatőrcsillagászati Egyesület és az Osztrák Csillagászati Társaság Gnomonikai csoportja közös találkozót rendez Kőszegen, amelyre minden érdeklődőt meghívunk. A találkozó célja a napórák és rokon műszerek történetének és időszerű kérdéseinek ismertetése, megbeszélése. Javasolt témák: Napórák és rokon műszerek története, Napórák a házon és a kertben, Napórák és rokon műszerek jelentősége az oktatásban és az ismeretterjesztésben.

A találkozó programja:

2002. szept. 26. (csütörtök): 12 órától bejelentkezés az a kőszegi Írottó szállóban, este ismerkedés, közös vacsora (nem kötelező).
- szept. 27. (péntek): De. 10-ig érkezés és bejelentkezés. 10–12:30 közt előadóiülés az Írottó szállóban. Ebédszünet. Du. 14–16:30 közt előadóiülés. Este közös vacsora (nem kötelező).
- szept. 28. (szombat): Autóbusz kirándulás az osztrák-magyar határ mindkét oldalán, napórák megtekintése (lékai vár, Írottó-kilátó stb.). Közös ebéd Bozsonkon. Délután részvétel a kőszegi szüreten, este közös vacsora (nem kötelező). A kirándulás az időjárástól függően változhat!
- szept. 29. (vasárnap): 9–12 óra között kötetlen megbeszélés a napórátervezés kérdéseiről.

Konferencia-nyelv: magyar és német. Az előadások magyar és német nyelvű kivonatait a résztvevők a bejelentkezéskor megkapják. A kérdéseket, hozzászólásokat tolmácsoljuk.

Részvételi díj: 2000 Ft. (Magába foglalja az autóbusz kirándulás költségét.)

Szállás: 1500 Ft/ő/éjszaka. Étkezés: Egyéni választás szerint. A közös vacsorák költsége kb. 1500 Ft. A részvételi díjat kérjük legkésőbb egy hónappal a találkozó előtt befizetni! Akik részt kívánnak venni a találkozón, szándékukat legkésőbb május 31-ig jelentsék be.

Az előadásokat június 30-ig kell bejelenteni, és kb. egy oldalas (1800 karakter)

kivonatát – a bejelentkezéssel együtt – az alábbi címre eljuttatni:

Bartha Lajos, 1023 Budapest, Frankel Leó út 36., tel.: (1) 326-0074.

Minden érdeklődőnek a fenti címre szóló bejelentkezés alapján további tájékoztatást küldünk.

Bartha Lajos
MCSE

Helmuth Sonderegger
GSA (Ausztria)

Vértes Ernő
GAE